

‘Als ik de SEV was...’

Column voor SEV-blad ‘Het experiment’ – juni 1998

Experimenten komen voort uit ideeën. Ideeën komen voort uit andere ideeën, waarnemingen en vragen. Helemaal aan de oorsprong van de SEV vinden we de filosofische vraag: ‘Wat is wonen?’ Als ik de SEV was, zou ik telkens teruggaan naar die oorsprong en de essentie van het wonen opnieuw doordenken.

‘Wonen is zichzelf zijn’, schreef de filosoof Frans Tellegen, en dat houdt zowel ‘jezelf zijn’ als ‘samenzijn’ in. Martin Heidegger omschreef het wonen als ‘de wijze waarop de stervelingen op de aarde zijn’. Psycho-analytici noemen het ‘een spiegel van het zelf’. Het Engelse werkwoord ‘to live’ betekent zowel ‘leven’ als ‘wonen’. Zo ‘wordt wonen vrijwel gelijk gesteld met leven’, aldus de socioloog F. Grunveld.

Het zijn grote woorden, herkenbare woorden ook, die echter ver af staan van de preoccupaties van de huidige volkshuisvesting. Die gaat niet uit van het beginsel dat wonen ‘jezelf zijn’ en ‘samenzijn’ is, maar van een institutionele logica waarin de eerst betrokkenen bij het wonen worden gereduceerd tot ‘woonconsumenten’. Als ik de SEV was, zou ik dat aan de orde stellen.

Ik zou een gedachten- en praktijkexperiment starten. Het begint met de erkenning dat wonen een fundamentele menselijke expressie is. Mensen drukken hun persoonlijkheid, wensen en dromen uit in hun wonen. Wat ze willen uitdrukken, en hoe ze dat doen, is hun eigen zaak. Uitgangspunt van het experiment is dus het recht op zelfbeschikking.

Welke ruimte mensen hiervoor hebben, is echter een maatschappelijke kwestie. Momenteel is de ruimte zeer beperkt, want overheidsregels, volkshuisvestelijke instituties en de tucht van de markt zitten hen dicht op de huid. Ooit was die bemoeizucht misschien verdedigbaar uit overwegingen van welgemeend paternalisme, volksopvoeding en woningnood. Nu niet meer. Honderd jaar onderwijs, emancipatie en individualisering is niet voor niets geweest. De macht van de volkshuisvestingssector, commercieel zowel als non-profit, is en blijft in essentie gedelegeerde macht. Het wordt tijd het primaat terug te geven aan degenen bij wie het hoort, de burgers zelf. Het wordt tijd voor hùn verzelfstandiging.

Zelfkracht, zelfbeschikking, zelfbeheer, zelforganisatie, individueel opdrachtgeverschap en vormen van zelfbouw zijn sleutelwoorden voor het experiment dat ik zou uitvoeren, als ik de SEV was. Ik zou experimenten met individueel opdrachtgeverschap starten voor een flink deel van nieuwe Vinex-woningbouwtranches. Ik zou onderzoeken hoe zelfbeheer en zelforganisatie van de zittende bewoners het uitgangspunt kan zijn bij de herstructurering van bestaande wijken. Ik zou ook elders zelfbehevormen stimuleren. Ik zou nagaan welke voorwaarden de overheid moet scheppen om ook lagere inkomensgroepen te laten delen in de vrijheid tot zelfbeschikking, onder meer in eigendomsvorm (het wetsvoorstel Individuele Koopbijdrage past daarbij). Ik zou corporaties en bedrijfsleven aanmoedigen tot innovaties die hen in staat stellen een nieuwe, dienstverlenende rol te spelen.

Zo kan wonen weer, meer dan in lange tijd, ‘zichzelf zijn’ worden, met individueel serieuze mogelijkheden om ‘jezelf’ te zijn en tegelijkertijd ruimte voor nieuwe vormen van ‘samenzijn’ en betrokkenheid. Het lijkt mij een bijzonder avontuurlijk experiment en mijn vingers zouden jeuken om eraan te beginnen, als ik de SEV was.